

Pracownia Fizjologii Pracy¹
Instytut Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego w Sosnowcu
The Laboratory of Occupational Physiology
Institute of Occupational Medicine and Environmental Health in Sosnowiec
Zakład Organizacji Pracy Pielęgniarskiej, Śląska Akademia Medyczna w Katowicach²
The Institute of the Organization of Nursing Work, Silesian Medical Academy in Katowice

EWA KUŁAGOWSKA¹ MARIA KOSIŃSKA²

Health care at the beginning of work of medical schools students

Ochrona zdrowia u progu pracy studentów szkół medycznych

Specyfika i zróżnicowany charakter pracy stawia wysokie wymagania wobec pielęgniarek. Proces dydaktyczny zarówno na studiach zawodowych jak i magisterskich musi zapewnić ich wszechstronne przygotowanie do pracy w różnych jednostkach służby zdrowia i opieki społecznej. Zapewnić zarówno podstawy teoretyczne jak i umiejętności praktyczne do samodzielnego, profesjonalnego wykonywania zawodu, niezależnie od miejsca pracy i zakresu powierzonych zadań. Powinien także wykształcić umiejętność funkcjonowania w określonych warunkach środowiska pracy, zgodnie z zasadami bezpieczeństwa i higieny, i tym samym zapewnić maksymalną ochronę zdrowia pracownika. Nieznajomość, na etapie przysposobienia do zawodu, występujących na stanowisku pracy czynników szkodliwych dla zdrowia oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy związanych z występującym narażeniem, rzutuje na przebieg zajęć praktycznych, praktyki i późniejszej pracy zawodowej [1, 2]. Jest także przyczyną braku umiejętności kształtowania przez pielęgniarki optymalnych dla siebie warunków pracy, współpracy z odpowiednimi służbami, świadomego podejmowania się rozwiązywania problemów bezpieczeństwa oraz pojawiających się problemów zdrowotnych [badania własne]. W konsekwencji, zwiększa ich ryzyko zawodowe.

Jedynie na studiach magisterskich wśród treści programowych przedmiotu zarządzanie w pielęgniarstwie, uwzględniono zagadnienia bhp -zapobieganie przeciążeniom, chorobom zawodowym i wypadkom w pracy oraz usprawnienie procesów pracy [3]. Zakres realizacji tych zagadnień jest jednak uwarunkowany limitem godzinowym. Z kolei pielęgniarki kończące studia zawodowe licencjackie nie mają żadnych możliwości zapoznania się z tą problematyką, chociażby w ograniczonym zakresie [3].

Celem naszych badań było określenie przygotowania studentów szkół medycznych do bezpiecznego dla zdrowia funkcjonowania w miejscu pracy.

METODA I MATERIAŁ

Badania przeprowadzono w 2004r. wśród studentek pierwszego i drugiego roku uzupełniających studiów magisterskich na kierunku pielęgniarstwo oraz trzeciego roku studiów zawodowych licencjackich na kierunkach pielęgniarstwo i położnictwo. Łącznie na latach i kierunkach tych studiuje 124 osoby, z czego wypełnione ankiety uzyskano od 100 studentek (80,6%).

Tabela 1. Charakterystyka ilościowa grupy respondentów

	Studia magisterskie		Studia zawodowe licencyjne	
	I rok Pielęgniarstwo	II rok Pielęgniarstwo	III rok Pielęgniarstwo	III rok Położnictwo
Liczba studiujących osób	30	32	19	43
Ilość wypełnionych ankiet	26 (87%)	17 (53%)	17 (89%)	40 (93%)

WYNIKI I OMÓWIENIE

Złożone, wieloczynnikowe narażenie personelu pielęgniarskiego w miejscu pracy na oddziaływanie czynników szkodliwych dla zdrowia, powinno wiązać się z punktu widzenia profilaktyki i działań prozdrowotnych z kierunkową, wstępną kwalifikacją lekarską kandydatów na studia oraz z rozszerzonymi badaniami wstępnymi przy przyjęciu do pracy. Przemawiają za tym również wyniki aktualnie przeprowadzonych badań dotyczących stanu zdrowia studentek. Jedynie 40% spośród nich uważa się za osoby zdrowe, co druga odczuwa różnego rodzaju dolegliwości, a co 10 jest przewlekle chora (Tabela 2). U części z nich zostały stwierdzone choroby, których występowanie w istotny sposób zwiększać będzie ich ryzyko zawodowe. U 15% występują potwierdzone badaniami lekarskimi schorzenia w obrębie układu ruchu, 4% posiada żylaki podudzia, a 10% schorzenia o podłożu alergicznym.

W tym kontekście, nie dziwią więc wyniki dotyczące zgłaszanych przez studentki dolegliwości przed, w trakcie i bezpośrednio po zajęciach praktycznych, szczególnie w obrębie układu ruchu (Tabela 3).

Tabela 2. Samoocena stanu zdrowia (n=100)

Zdrowa	40%
Przewlekle chora	11%
Okresowo występują dolegliwości	49%

Tabela 3. Rodzaje dolegliwości oraz liczba osób w procentach deklarujących ich występowanie (n=100)

Odczuwane dolegliwości	Przed zajęciami	W trakcie zajęć	Po zajęciach
Ilość osób, u których występują dolegliwości	29%	74%	68%
Ból stóp	3%	30%	34%
Ból głowy	14%	31%	34%
Zawroty głowy	6%	8%	9%
Bóle łydek	5%	34%	34%
Bóle mięśni całego ciała	4%	11%	12%
Bóle pleców	5%	34%	25%
Bóle kręgosłupa w odcinku szyjnym	5%	14%	15%
Bóle kręgosłupa w odcinku piersiowym	2%	13%	11%
Bóle kręgosłupa w odcinku krzyżowo-lędźwiowym	12%	45%	40%
Bóle ramion	-	10%	10%
Bóle nadgarstków	-	2%	3%
Pieczenie powiek	4%	8%	10%
Bóle brzucha	7%	6%	5%
Bóle rąk (dretwienie, cierpięcie mrowienie)	1%	6%	5%
Obrzęki podudzia i stóp	4%	14%	15%
Swędzące zmiany skórne	-	2%	5%
Inne	2%	5%	6%

Na podstawie dokonanej przez studentki samooceny stanu wiedzy i przygotowania do bezpiecznego dla zdrowia funkcjonowania w miejscu pracy, można stwierdzić, że 73% spośród nich czuje się wystarczająco dobrze przygotowana w tym zakresie do zawodu, podczas, gdy 27% oceniło swój stan przygotowania negatywnie (Tabela 4).

Tylko 75% studentek potwierdziło, iż zagadnienia z zakresu bezpiecznego wykonywania zadań były omawiane na zajęciach, a 66% było w stanie przedstawić więcej szczegółów na ten temat, ograniczając się jedynie do wskazania przedmiotów teoretycznych lub zajęć praktycznych, w ramach których tematyka ta była realizowana. Chociaż 89% badanych uważa, że na oddziałach występują

czynnikami szkodliwe lub niebezpieczne dla pracującego tam personelu, 84% potrafi wskazać tylko pojedyncze czynniki, 46% chciałoby wzbogacić swoją wiedzę w tym zakresie, w tym 31% precyzuje zainteresowanie konkretnymi zagadnieniami. Grupa ta wskazuje jedynie na chęć poznania standardów postępowania w sytuacji kontaktu z cytostatykami oraz krwią, wydzielinami i wydaliniami zakażonych pacjentów. Nieliczne osoby wyrażają chęć poznania wszystkich zagrożeń jakie mogą występować na ich stanowiskach pracy, wymogów i standardów postępowania w przypadku zagrożenia, profilaktyki zdrowotnej wśród pracowników.

Tabela 4. Samoocena stanu wiedzy i przygotowania do zawodu w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (n=100)

Bardzo dobre	4%
Dobre	30%
Wystarczające ze względu na zakres i szczegółowość przedstawionych zagadnień	39%
Niewystarczające ze względu na zakres przedstawionych zagadnień	6%
Niewystarczające ze względu na zbyt ogólne przedstawionych zagadnień	16%
Nie wszystko jest zrozumiałe	4%
Nie orientuje się w tych zagadnieniach	1%

Wydaje się, iż jest kilka przyczyn tego stanu rzeczy. Po pierwsze, nieznajomość środowiska pracy i jego uwarunkowań związane z brakiem doświadczenia zawodowego i rzetelnej wiedzy w tym zakresie. Po drugie, bagatelizowanie wpływu środowiska życia i pracy na stan zdrowia, co jest charakterystyczne dla ludzi młodych. Po trzecie, przeciążenie zajęciami teoretycznymi i praktycznymi, stąd niechęć do uczestniczenia w dodatkowych zajęciach. Po czwarte, dostarczanie informacji ogólnikowych i nie posiadających praktycznego umiejscowienia w realiach stanowiska pracy.

Programy jak i treści kształcenia na poziomie licencjatu i studiów magisterskich określają Dyrektywy UE nr 452 i 453, pozostawiając realizującym kształcenie ośrodkom niewielki obszar swobody. Dotychczas informacje przekazywane studentom skierowane są bardziej na ochronę pacjenta – zapewnienie bezpieczeństwa, zapobieganie zakażeniom wewnątrz szpitalnym, niż na ochronę wykonawcy zadań pielęgnacyjno-opiekuńczych i leczniczych. Wobec powyższego wydaje się celowe określenie jakim zakresem wiedzy o bezpiecznych i higienicznych aspektach pracy powinien dysponować student kierunku pielęgniarstwo/położnictwo. Praca wykonywana w bezpiecznych warunkach podnosi efektywność i jakość pracy, służy zdrowiu i poprawnym stosunkom międzyludzkim w środowisku pracy. Absolwent dysponujący wiedzą z zakresu bhp będzie bardziej zaangażowany w kształtowanie prawidłowych warunków pracy, świadomy konieczności współpracy z odpowiednimi służbami w rozwiązywaniu problemów bezpieczeństwa i higieny pracy.

WNIOSKI

1. Należałoby wprowadzić kierunkową, wstępną kwalifikacją lekarską kandydatów na studia.
2. Należałoby rozszerzyć zakres badań wstępnych przy przyjęciu do pracy.
3. Celowa wydaje się rozszerzenie przygotowania do zawodu pielęgniarstwa w zakresie tematyki zagrożeń zdrowotnych wynikających ze specyfik wykonywanego zawodu i warunków pracy w placówkach służby zdrowia. Zagadnienia te powinny być omawiane na zajęciach teoretycznych na uczelni, natomiast bezpośrednio przed przystąpieniem studentek do praktyki, każdorazowo przy zmianie oddziału, instruktaż ogólny powinien być przeprowadzony przez pracownika zajmującego się bezpieczeństwem i higieną pracy w placówce, a instruktaż stanowiskowy przez pielęgniarkę oddziałową.

PIŚMIENNICTWO

1. Kosińska M., Kułagowska E., Kucharska M.: Zapotrzebowanie pielęgniarek na wiedzę w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio D*, 2004, Vol.LIX, Suppl.XIV, 214, 134-139.
2. Kułagowska E., Kosińska M.: Ochrona zdrowia pracujących. Stan wiedzy studentek pielęgniarstwa na temat warunków pracy i zagrożeń występujących w pracy personelu pielęgniarstwa. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio D*, 2004, Vol.LIX, Suppl.XIV, 241, 281-286.
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 03 listopada 2003r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia standardów nauczania dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia (Dz. U. 03.210.2040).

STRESZCZENIE

Głównym celem tego artykułu było pokazanie znaczenia bezpieczeństwa i higieny pracy oraz promocji zdrowia w przygotowaniu do zawodu studentek pielęgniarstwa. Wyniki badań wskazują, że stan wiedzy studentek na temat warunków pracy, zagrożeń i ich wpływu na stan zdrowia nie jest satysfakcjonujący. Sugerujemy konieczność zmian w edukacji personelu pielęgniarstwa w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

SUMMARY

The main aim of this paper was to show the role of occupational safety, hygiene and health promotion in the preparing nursing students to work. Study's results indicated that student's knowledge about working conditions, hazards and their influence on health doesn't satisfy. We suggest changes in the education of medical schools students in the field of occupational safety and hygiene.